

DOĞU LYDİA'DAN BİR MEZAR STELİ*

(Lev. XXVII)

Hayallî, Doğu Lydia'da Alaşehir'in kuzeybatısında küçük bir dağ köyüdür. Burada yaptığımız yüzey araştırmaları sırasında bazı mezar stelleri saptamıştık¹. Aynı köyde J.Keil da yaptığı araştırmalarda bazı yazıtlar kopya etmişti². İbrahim Koç tarafından Manisa Müzesine kazandırılan Hayallî kökenli eserler arasında ölü yemeği sahneli bir kabartma dikkati çekmektedir. Kabartmanın üstü kırık olup, korunan kısmın yüksekliği 0.75 m., genişliği 0.63 m. kalınlığı ise 0.10 m. dir. Orta derecede gözenekli mavi beyaz mermerden yapılmış stelin alt kısmı ise mezara monte edilmek amacıyla kaba bırakılmıştır (Res.1).

Stelin üzerinde tasvir edilen sahneye bakıldığında, kalın bir örtüye sahip *klîne*'nin üstünde karın hizasına kadar manto ve kısa kollu *khiton* giymiş bir adam uzanmaktadır. Adamın sol kolu üst üste konmuş iki yastığın üzerine dayanmakta, sağ kolu ise hafif şekilde yukarı kalmış durumdadır. Her iki elinde de aşınma ve kırıklardan dolayı pek tanımlanamayan objeler tutmaktadır.

Klîne'nin ayak ucunda ise erkeğe dönmüş vaziyette, kısmen profilden tasvir edilmiş bir kadın oturmaktadır. Baş açık kadının saçları ıri bukleler halinde omuzlarına dökülmektedir. Sol eliyle omuzu örten uzun mantonun ucunu tutmaktadır. Sağ eli ise, alt göğüs hizasındadır. Kadının ayakları eğri duran alçak bir iskemle üzerindedir.

Stelin sol tarafında dört köşe bir payenin önünde, *khiton* ve manto giyimli küçük bir hizmetçi profilden tasvir edilmiştir. Sol elinde de bir *alabastron* tutmaktadır.

Klîne'nin başucunda sola yürür vaziyette, sağ elinde *phiale* taşıyan diğerinden daha küçük, başka bir hizmetçi tasvir edilmiştir.

* Burada sunduğum kabartmayı, heykel sanatına büyük ilgi gösteren Dr.Erol Atalay'a da göstermiş ve değerli fikirlerini almıştım.

1. Bk R. Meriç, "1984 Yılı İzmir ve Manisa İlleri Yüzey Araştırmaları", III Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1985 s. 202-204, res. 14.

2. J.Keil - A. von Premerstein, *Bericht über eine Dritte Reise in Lydien* (1914) , s. 16-31.

Hayallı kabartmasını tarihleyebilmek için Sardis ve Gölde'de (Kollyda) bulunmuş, benzer iki kabartma bize oldukça yardımcı olmaktadır. Sardis'de bulunan ve üzerindeki yazıttan dolayı M.Ö. 330/329 tarihlerine konan kabartma¹ tipolojik ve stilistik açıdan Hayallı örneğine büyük benzerlik göstermektedir. Özellikle her iki kabartmadaki kadın başları çok benzer saç örgüsüne sahiptir.

Öte yandan başka bir Lydia yerleşimi olan Gölde de (Kollyda) bulunmuş, M.Ö.5. yüzyıla tarihlenen diğer bir kabartma², oturan kadın, kline üstündeki kalın örtü ve eğri duran ayak iskemleleri bakımından Hayallı örneğine benzerlik göstermektedir.

Tarihleme için başka bir kriter ise *alabastron* tutan hizmetçi figürünün daha ziyade Hellenistik çağ öncesi kabartmalarda sık rastlanmasıdır³.

Bütün bunlar dikkate alındığında Hayallı eserinin M.Ö. 4. yüzyılın ortasında ya da son çeyreğinde yapılmış olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, Hayallı mezar stelinin, Doğu Yunan stilinde, ancak Lydia bölgesinin de karakteristik özelliklerini taşıyan bir atölyede yapılmış olabileceği mümkündür. Bu atölyenin Sardis gibi önemli bir merkezde bulunduğu ve burada üretilen eserlerin Lydia bölgesindeki köylere ihraç edildiği kuvvetle muhtemeldir. Hayallı yakınında antik mermer ocaklarının bulunması ise, bir diğer düşünceyi akla getirmektedir. Hayallı gibi, böyle zengin mermer ocaklarına sahip küçük bir Lydia köyünde, Sardis atölyesi etkisinde eserler üreten bir yerel atölyenin bulunması olasılığı da göz ardı edilmemelidir.

İzmir 1990

Recep Meriç

1. G.M.A. Hanfmann - H. Hirschland - Ramage, *Sculpture from Sardis. Sardis Reports 2* (1975) Nr. 234 Fig. 404; E.Pfuhl-H.Möbius, *Die Ostgriechischen Grabreliefs I-II*, 1977-79, no.76.

2. E. Pfuhl - H. Möbius, a.g.e., no. 62.

3. Pfuhl - Möbius a.g.e., no. 61 ve 63.